

DE LA REASIGURARE LA DESCURAJARE. ADAPTARE SAU SCHIMBARE DE PARADIGMĂ?

FROM REASSURANCE TO DETERRANCE. AN ADAPTATION OR A DIFFERENT PARADIGM?

Lt.col.drd. Cezar CUCOȘ*

Acțiunile militare întreprinse în ultimii ani de Federația Rusă, mai întâi în Georgia și apoi în Ucraina, dublate de o retorică belicoasă la adresa NATO și a SUA, întăresc convingerea că acestea reprezintă o provocare, o amenințare reală, venită către estul spațiului aliat. Deși nu poate fi vorba despre o confruntare tipică unui război rece sau, cu atât mai puțin, unui conflict militar major clasic, actualele investiții în forțele armate, exercițiile și manevrele militare, poziționarea și suplimentarea forțelor de o parte și de cealaltă a flancului estic al NATO, pe fondul ofensivelor declarative, confirmă faptul că ne îndreptăm mai mult spre o atitudine de descurajare a potențialului adversar decât spre o abordare defensivă expectativă, specifică „apărării pe poziții”.

Military actions undertaken by Russia during the last years, starting with Georgia and continuing with Ukraine, doubled by a bellicose rhetoric against NATO and US have reinforced the belief that this represents a challenge and a real threat for the ally's Eastern flank. Although this is not a confrontation typical for a cold war or, much less a major and classic military conflict, the current investments in the armed forces, the exercises and the military maneuvers, together with positioning additional forces on both sides of the NATO Eastern flank, confirm that we are more likely moving towards an attitude of deterrence to potential adversary rather than an „area defense” approach.

Cuvinte-cheie: glacis strategic¹; descurajare; reasigurare; consolidare; flancul estic al NATO.

Keywords: strategic glacis; deterrence; reassurance; consolidation; NATO's Eastern flank.

Evoluția relației mereu tensionate dintre Rusia și NATO

După cel de-al Doilea Război Mondial, Europa Occidentală și Statele Unite ale Americii au devenit aliați tradiționali, în balanță cu Uniunea Sovietică, pentru prezervarea valorilor comune și a păcii scump câștigate. Împotriva așteptărilor, americanii nu au revenit la starea de izolaționism postbelic, ci, prin consolidarea raporturilor avute cu Marea Britanie, au pus umărul la reconstrucția Europei distruse de cea mai mare conflagrație pe care a cunoscut-o omenirea. În anii care au urmat, fie că vorbim despre doctrina Truman sau Eisenhower, fiecare, la rândul său, cuprindea direcții asumate pentru securitatea unei Europe divizate prin așa-zisa Cortină de Fier. Împreună cu zece state din vestul Europei, SUA și Canada aveau să pună bazele celei mai mari alianțe

de apărare colectivă - NATO, în timp ce, de cealaltă parte a cortinei, Stalin era tot mai preocupat de crearea și consolidarea „glacisului strategic”², brâul de securitate și apărare al Uniunii Sovietice, realizat prin satelizarea statelor limitrofe. De altfel, într-o filosofie simplă, cea de ținere a inamicului cât mai departe de pământurile lor, expansiunea a reprezentat factorul determinant în întreaga istorie a rușilor și răspunsul acestora la amenințările venite din exterior³.

În urma *acordului de procentaj „negociat”* de către Churchill și Stalin, și România avea să devină parte importantă a glacisului strategic sovietic, a centurii de securitate creată cu hotărâre și consecvență de către ruși, tocmai pentru a apăra *homo sovieticus*⁴ și societatea sovietică „de tip nou” de „pericolul capitalist” occidental. Proiectele sovietice de organizare postbelică a Europei au avut la bază principiul asigurării securității URSS⁵. În jumătatea de veac pe care omenirea o recunoaște ca aparținând Războiului Rece, în psihologia

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*

e-mail: cezar_cucos@yahoo.com

colectivă sovietică, războiul a dobândit un caracter inevitabil, iar perioada efectivă de pace a fost percepută ca fiind un răgaz în fața unei noi lupte împotriva capitalismului.

Sfârșitul Războiului Rece și colapsul URSS au condus la creșterea parteneriatului transatlantic tradițional, într-un adevărat binom Europa – Statele Unite ale Americii, concomitent cu parcurgerea drumului anevoios pentru integrarea în Uniunea Europeană și NATO a țărilor din centrul și estul bătrânului continent, scăpate din încercuirea socialistă. Rămasă fără adversarul tradițional, reprezentat de blocul țărilor din Pactul de la Varșovia și URSS ca *lead nation* al acestuia, Alianța Nord-Atlantică a împărtășit, uneori, interese comune cu noua Rusie, în generarea unei arhitecturi de securitate bazată pe reguli și respect, în ceea ce privește suveranitatea tuturor națiunilor independente, inclusiv a celor care au reapărut ca urmare a disoluției sovietice.

Pe fondul crizei economice globale, evenimentele declanșate în prima jumătate a acestui deceniu, respectiv Primăvara Arabă, fluxul migraționist și prolificul export de terorism dinspre Orientul Mijlociu către Europa de Vest, acțiunile Statului Islamic, iar ulterior, anexarea Crimeii și crearea instabilității de către Rusia în teritoriul ucrainean au readus în prim-plan prezentul și viitorul relației transatlantice. Este evident faptul că, în ciuda progreselor înregistrate împreună cu NATO după încheierea Războiului Rece, Rusia își arată astăzi intenția vădită de a eroda ordinea internațională, anexând teritorii, destabilizând Ucraina, Georgia sau Republica Moldova, prin încălcarea suveranității și integrității teritoriale a acestor state ori încercând să-și intimideze vecinii din regiunea baltică. Fie că vorbim despre anexarea abuzivă, în urmă cu doi ani, a Peninsulei Crimeea, de acțiuni în spațiul aerian, maritim ori cibernetic sau de cea mai tulburătoare retorică de intimidare nucleară din partea Rusiei, constatăm că se ridică suficiente semne de întrebare privind atitudinea liderilor ruși față de stabilitatea strategică regională a flancului estic al NATO și al Uniunii Europene, de la Marea Neagră la Marea Baltică. Așadar, după 2014, evoluția evenimentelor din sfera securității, în plan regional, s-a îndreptat către o direcție care confirmă necesitatea întăririi rapide a capacității NATO de descurajare a conflictelor, dar și de apărare a teritoriilor tuturor statelor membre.

Permanent preocupată de acțiunile Federației Ruse, Alianța Nord-Atlantică salută inițiativa privind consolidarea apărării europene, lansată în urmă cu doi ani de administrația de la Casa Albă, inclusiv disponibilitatea pentru creșterea prezenței trupelor americane în partea de est a Europei, într-o abordare ghidată pe principiul „apărare puternică și dialog constructiv”. În opinia oficialilor NATO, adaptarea reacțiilor Alianței la acțiunile Rusiei înseamnă și faptul că „pe teritoriul european vor fi mai multe trupe și arme americane”⁶, chiar dacă, în unele medii⁷, SUA sunt suspectate că ar încerca să creeze o tensiune artificială pe flancul estic, bazată pe actualele amenințări venite din partea Rusiei, tocmai pentru a suplimenta forțele armate din această regiune.

Dincolo de frontiera estică a NATO

Un recent studiu dat publicității de compania americană Gallup relevă faptul că Rusia este percepută ca fiind cea mai mare amenințare la adresa securității naționale de către polonezi (69%), estonieni (58%), români (57%), lituanieni (46%) și letoni (42%). Cum era de așteptat, aceeași amenințare este considerată și de către 52% dintre cetățenii Ucrainei, urmați de 48% dintre georgieni. În același timp, 64% dintre locuitorii Federației Ruse, urmați de belaruși (44%) și kazahi (36%) văd SUA ca fiind cea mai mare amenințare la adresa securității statului lor⁸.

Încă din epoca medievală, ideea edificării unui stat puternic, în plan intern, concomitent cu expansiunea teritorială a reprezentat „cheia securității Rusiei”⁹, iar sentimentul de insecuritate prezent atât la nivelul elitei, cât și al poporului a reprezentat, de-a lungul istoriei lor, originea tuturor acțiunilor politice, diplomatice, militare sau ideologice ale rușilor¹⁰.

În ciuda problemelor de natură economică cu care se confruntă în prezent, Rusia înregistrează cea mai spectaculoasă creștere a alocărilor bugetare pentru armată. Mai mic decât fusese planificat inițial, bugetul armatei Rusiei pe anul 2015 a reprezentat aproximativ 5,4% din PIB-ul țării, adică 66,4 miliarde de dolari, ceea ce înseamnă o majorare cu 7,5% față de anul 2014 și cu 91% față de 2006¹¹. Iar suma reprezintă 4% din cheltuielile cu înarmarea la nivel global.

Rusia își crește capabilitățile militare și totodată le folosește pentru a amenința sau a

destabiliza situația țărilor cu care se învecinează, în scopul lărgirii frontierelor sale. Trei noi divizii ale forțelor armate ruse sunt dispuse astăzi în vecinătatea graniței de vest și sud a Federației Ruse cu NATO. Politica externă a Kremlinului suscită temeri serioase ca urmare a încercării Federației Ruse de a-și restabili sfera de influență dincolo de granițele pe care le are, cu încălcarea normelor internaționale privind integritatea teritorială a unor state independente.

Kremlinul caracterizează actuala sa relație cu NATO ca trecând printr-o perioadă de „totală neîncredere”, generată de lipsa de adaptabilitate a Alianței la condițiile moderne și de conservatorismul nejustificat al acesteia în păstrarea scopului său inițial, cel de contracarare a pericolului rus¹². O eventuală extindere a NATO către est, coroborată cu dezvoltarea capabilităților sale militare, sunt văzute la Moscova ca o amenințare „viscerală” la adresa Rusiei. Iar, potrivit oficialilor ruși, Federația Rusă nu tolerează „nicio tentativă de a i se dicta cum să reacționeze”¹³, ca ripostă la acțiunile NATO de suplimentare a capabilităților militare în Europa de Est. Reprezentantul permanent al Federației Ruse la NATO, Alexandr Grușko, observând că „planul pentru întărirea capacității de apărare, adoptat la Summitul NATO din Țara Galilor este pus în mod consecvent în aplicare, cu noi măsuri menite să-i liniștească pe aliații SUA din Europa de Est”¹⁴, a declarat că răspunsul țării sale va fi unul corespunzător gradului de percepție a amenințării militare la adresa acesteia. În opinia lui Grusko, relațiile dintre Moscova și Alianță sunt „foarte rele”, neexistând o „agendă pozitivă” în acest moment, iar ca urmare a tendinței sale de extindere și de consolidare în apropierea frontierei ruse, într-o logică a disuasiunii, NATO va trebui să decidă ce tip de relații dorește să dezvolte cu Rusia pe termen lung¹⁵.

La nivel declarativ, îngrijorarea Moscovei pare a se accentua și ca urmare a faptului că sistemul de apărare antirachetă SUA-NATO din Europa ar amenința potențialul său strategic deși, încă din faza de proiect a acestuia, s-a afirmat în nenumărate rânduri că scutul nu vizează capabilități strategice ruse. Rusia consideră că sistemele antibalistice sunt îndreptate împotriva sa și că acestea reprezintă o sursă de tensiune și nicidecum măsuri de consolidare a stabilității și a securității internaționale. Astfel, președintele rus, Vladimir

Putin, a avertizat la finele lui 2015 că țara sa își consolidează capabilitățile nucleare strategice și își dezvoltă propriile sisteme antirachetă și de lovire, capabile să distrugă orice instalație antibalistică. De altfel, Rusia a renunțat să mai coopereze cu NATO pe acest subiect și s-a retras în mod unilateral de la un dialog cu caracter constructiv pe tema scutului antirachetă european. Solicitățile oficialilor ruși de a primi o garanție scrisă din partea SUA și NATO, cu caracter juridic obligatoriu, privind faptul că segmentul european al sistemului antirachetă nu ar viza potențialul strategic al Rusiei, au rămas fără răspuns. Justificarea rămâne aceea că o astfel de garanție ar limita, în mod categoric, capacitatea de răspuns la amenințările nucleare. Prin urmare, planurile SUA privind desfășurarea, la capacitate operațională completă, a sistemului de apărare antirachetă, care să le apere teritoriul și pe cel al celorlalte state membre NATO de eventuale rachete balistice, către orizontul de timp 2018, reprezintă o altă piatră de încercare în relațiile dintre Washington și Moscova.

După ce rușii au criticat, în nenumărate rânduri, amplasarea elementelor scutului antirachetă în România, voci din cadrul Dumei de Stat (camera inferioară a Parlamentului de la Moscova) au criticat dur invitația adresată de către oficialitățile de la București, Georgiei și Ucrainei, de a face parte integrantă din Flota NATO la Marea Neagră. De fapt, este vorba despre conturarea unei inițiative privind pregătirea în comun, pe baza exercițiilor multinaționale, care implică și parteneri riverani ai Alianței Nord-Atlantice. Proiectul NATO de creare a unei flote comune multinaționale în apele Mării Negre nu a rămas, însă, fără reacție la Moscova, acolo unde acest fapt este considerat ca fiind de natură să submineze securitatea și stabilitatea regiunii și care obligă Rusia să ia măsuri de răspuns adecvate, în asigurarea propriei securități¹⁶.

În ceea ce privește Ucraina, în pofida deselor invocări ale acordului de încetare a focului, încheiat la Minsk, în februarie 2015, conflictul dintre armata ucraineană și rebelii separatiști proruși continuă, înregistrându-se până în prezent cel puțin 9.300 de morți și peste 1,5 milioane de persoane strămutate. În ciuda declarațiilor Kremlinului, părțile aflate în conflict se acuză reciproc, iar zilnic se înregistrează alte victime atât în rândul militarilor, cât și al civililor. Doar în luna martie 2016, peste douăzeci de militari au fost uciși în confruntările din regiune.

Cele două părți beligerante nu par să dea curs acordului de pace semnat, care include și retragerea armamentului greu din zonă. În timp ce autoritățile ucrainene și Occidentul acuză Rusia de susținerea rebelilor proruși, Moscova respinge cu fermitate acuzațiile aduse, iar atacurile cu mortiere și arme de asalt fac alte și alte victime în estul Ucrainei. Misiunea specială a OSCE de monitorizare a respectării acordului de încetare a focului constată prezența unor cantități semnificative de arme grele în teritoriul aflat sub controlul separatiștilor, inclusiv rachete antiaeriene, obuziere și instalații de lansare a rachetelor GRAD.

Odată cu intrarea sa în Tratatul de Nepliferare Nucleară, semnat la Budapesta, în 1994, prin care SUA, Marea Britanie și Rusia îi garantau suveranitatea, independența și integritatea teritorială, Ucraina a predat rușilor întregul său arsenal nuclear, rămas de altfel pe teritoriul său din vremea Uniunii Sovietice. Însă, zone militarizate închise și secrete, precum cea a orașului Baclava, bănuite a găzdui silozuri pentru arme nucleare, unele cu acces direct în apele Mării Negre, au rămas dintotdeauna sub controlul strict al trupelor ruse.

În urma unei întâlniri recente dintre președintele ucrainean Petro Porosenco cu vicepreședintele american Joe Biden, Casa Albă și-a arătat disponibilitatea să sprijine guvernul prooccidental de la Kiev cu o „asistență suplimentară în domeniul securității” de 335 de milioane de dolari¹⁷, chiar dacă, în repetate rânduri, oficialii americani și-au manifestat deschis îngrijorarea față de corupția existentă la nivelul oficialilor de rang înalt din Ucraina. Statele Unite furnizează Ucrainei echipamente militare din domeniile apărare antiaeriană, comunicații și IT și asigură câteva sute de instructori militari americani, cu misiunea de a consilia și antrena forțele de securitate internă și ale armatei ucrainene, cu accent pe tactici și proceduri cu caracter defensiv¹⁸.

După momentele Georgia – 2008, Ucraina – 2014 sau actualul conflict din Nagorno-Karabah (un război indirect între Rusia și Turcia), Republica Moldova ia în considerare, la rândul său, pericolul care vine din partea Rusiei, în încercarea acesteia de resetare a spațiului postsovietic. În opinia unor analiști politici de la Chișinău¹⁹, din anumite planuri strategice ale Federației Ruse pe regiunea Odessa, ca un mult râvnit punct de acces la port și la gurile Dunării, fac parte actuala tensionare a

situației din spațiul transnistrean și încercările de încurajare a anumitor mișcări separatiste în zona de sud a Basarabiei.

Încălcând legislația internațională, forțele armate ale Federației Ruse au fost surprinse la Tighina – o zonă tampon între Republica Moldova și regiunea separatistă – în plin proces de propagandă și de recrutare în rândurile lor a unor cetățeni moldoveni. Oficialii de la Chișinău au cerut, în repetate rânduri, retragerea trupelor rusești de pe teritoriul Republicii Moldova și transformarea operațiunii de menținere a păcii care se derulează, în prezent, într-o misiune civilă sub mandat internațional. Alte forțe rusești staționează încă pe teritoriul Republicii Moldova, destinate administrării și pazei depozitelor fostei Armate a 14-a. În mod hilar, oficialii ruși justifică întârzierea retragerii armamentului existent în aceste depozite și a trupelor din regiunea separatistă transnistreană prin pericolul reprezentat de conflictul militar din Ucraina, țară pe care ar trebui să o tranziteze²⁰. Cu toate intervențiile guvernului moldovean pentru retragerea trupelor, armamentului și munițiilor rusești și de limitare a accesului militarilor ruși în zonă, numărul acestora se ridică la aproximativ 1.000, la care se adaugă cei 412 soldați²¹ din așa-zisul batalion rus de „menținere a păcii”.

Ca aliat strategic al Moscovei, Belarus poate fi considerat un avanpost către vest al forțelor armate ale Federației Ruse. În baza tratatului politic de constituire a Uniunii statale Rusia-Belarus, din 1999, și a acordului de implementare, semnat de cele două țări, în anul 2009, în prezent, între cele două state se derulează un program de realizare a unui sistem comun de apărare antiaeriană, iar în Belarus au fost instalate baze aeriene rusești în apropierea graniței cu Polonia și Lituania, țări membre NATO care manifestă îngrijorarea față de o eventuală agresiune dinspre est, în această parte a Europei.

Cât privește partea de nord-est a flancului aliat, se constată că liderii de la Helsinki nu pot decât să amâne planurile de aderare a Finlandei la NATO. Rusia a anunțat deja că va reacționa ferm în cazul unei astfel de extinderi în regiunea scandinavă. Pe de altă parte, experții susțin că o eventuală aderare a Finlandei la NATO nu ar avea sens, fără ca vecinii săi, suedezii, să facă același pas, țara fiind ruptă teritorial de restul Alianței. În timp ce Suedia păstrează politica de neutralitate adoptată

la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, Finlanda, care are o graniță comună cu Rusia de 1.340 km, râvnește la statutul de membru aliat și are semnate o serie de tratate de cooperare militară cu NATO.

Consolidarea frontierei NATO de la Marea Neagră la Marea Baltică

Experții Institutului Internațional de Studii ale Păcii din Stockholm (SIPRI) au elaborat recent un studiu statistic comparativ²² privind înarmarea actuală în lume. În timp ce țări din vestul Europei, precum Franța sau Marea Britanie au continuat să-și diminueze bugetele militare, estul continentului a înregistrat, în anul 2015, cea mai mare alocare bugetară pentru armate. Explicația specialiștilor suedezi de la SIPRI – unul dintre cele mai importante și influente „think-tank”-uri la nivel global – ar fi amenințarea reprezentată de Rusia, în ultimii doi ani. Așadar, din statistică rezultă faptul că, pe fondul acestei temeri, creșterea cheltuielilor militare este evidentă în țările ce au graniță comună cu Ucraina și Rusia. În Polonia, de exemplu, cheltuielile militare au crescut până la 10,5 miliarde de dolari, adică cu 22%, în Lituania majorarea este de 33%, în Letonia aceasta este de 14%, iar în Slovacia creșterea este de 17%. România, la rândul său, și-a declarat intenția de a majora, până în anul 2017, la 2%, procentul din PIB alocat apărării, iar creșterea inițială a cheltuielilor militare pentru anul în curs indică un procent de 53% față de anul precedent.

Statele Unite ale Americii declară că nu-și doresc un război, nici măcar unul rece, cu Rusia, ci vor să-și apere aliații și regulile stabilite de comunitatea internațională. „Nu dorim să facem din Rusia un inamic” a declarat secretarul american al apărării, Ashon Carter, cu ocazia învestirii noului comandant al Comandamentului suprem aliat al NATO din Europa, la 3 mai 2016²³. Ca răspuns la acțiunile Rusiei, SUA au adoptat o abordare echilibrată, dar puternică. Măsurile concrete luate de Pentagon în vederea consolidării capacității de apărare a aliaților europeni, prin prezența forțelor americane în Europa, cu scop de descurajare a pericolului rus, se reflectă în creșterea semnificativă (de 400%) a bugetului armatei pentru anul viitor, de la 789 de milioane de dolari la 3,4 miliarde de dolari. Cvadruplarea bugetului armatei americane va permite acesteia să-și disloce o a treia brigadă de blindate în Europa de Est. Așadar, începând cu

luna februarie 2017, SUA vor desfășura *permanent* această brigadă, în contextul eforturilor comune de disuasiune ce vizează Rusia. Efectivele, estimate în prezent la 4.200 de militari, vor fi asigurate *prin rotație, fără întreruperi*, realizându-se astfel o prezență continuă în regiune, fără a încălca Acordul dintre NATO și Rusia, semnat în 1997, care interzice staționarea de lungă durată, a unor „forțe considerabile” ale NATO în Europa de Est. După ce Pentagonul a anunțat decizia de suplimentare a forțelor militare în Europa de Est, șeful misiunii permanente a Rusiei la Uniunea Europeană a catalogat acțiunea ca fiind „un stil belicos și alarmist”, ce ar putea să inducă o influență nefastă asupra climatului general din regiune, iar țările baltice, Polonia, România și Bulgaria, state care fac obiectul creșterii prezenței forțelor militare ale NATO, ca având „*propriile abordări politice, ce nu conduc în permanență la menținerea relațiilor de parteneriat cu Federația Rusă*”²⁴.

Departa de „zona de falie NATO-Rusia”, doar 15% dintre cetățenii americani percep, în prezent, Federația Rusă ca pe o amenințare împotriva securității țării lor, cu un procent mai puțin față de numărul celor care văd acest pericol venind dinspre Coreea de Nord²⁵. Însă, potrivit ambasadorului american în România, Hans Klemm, nu există motive ca Rusia să nu fie percepută de către Statele Unite ca fiind principala amenințare la est de Marea Neagră și de NATO²⁶. Reputatul analist politic american, Patrick Buchanan, fost consilier al președinților Reagan, Ford și Nixon, susține ideea că Statele Unite ar trebui să fie angajate în apărarea altor țări doar dacă pericolul ar plana direct asupra intereselor vitale americane. În opinia sa, chiar dacă președinții Eisenhower sau Reagan s-ar fi bucurat să scape estul Europei de ruși, niciunul nu s-a aventurat să emită pentru aceasta o garanție de război de o asemenea anvergură, niciunul nu a riscat declanșarea unui război nuclear, supunând teritoriul american unui astfel de pericol, de dragul apărării unor state baltice, de exemplu²⁷. După părerea altor experți americani, contribuția financiară a Statelor Unite ale Americii la bugetul Alianței este disproporționată, în defavoarea acestora.

Atitudinea Poloniei în ceea ce privește subiectul Rusia este una cât se poate de vehementă, oficialii de la Varșovia îndemnând la o abordare a discuțiilor cu Moscova „de pe poziții de forță, fără excese”²⁸, pentru un mod de gândire „specific Războiului

Rece”²⁹. Prin vocea premierului Andrzej Duda, Polonia solicită elaborarea, în regim de urgență, a unei strategii balistice aliate eficiente, având în vedere că, începând cu anul 2018, elemente antirachetă NATO, similare cu cele instalate în România, vor fi amplasate și operaționale pe teritoriul său. În mod oficial, statul polonez solicită Alianței efective militare permanente pe teritoriul său, respectiv sisteme de apărarea antiaeriană și avioane de atac F-35 care să contribuie la crearea unei forțe aeriene comune, capabilă să apere spațiul aerian baltic. Pentru preîntâmpinarea unor posibile incidente între forțele armate ale Rusiei și cele ale Alianței, în special în spațiul aerian, Polonia vine cu propunerea privind întărirea rolului Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), propunere care vizează toți membrii NATO.

În contextul multiplicării incidentelor din zona Mării Baltice, acolo unde forțele aeriene ruse au recurs la acțiuni de intimidare, simulând atacuri și efectuând zboruri de recunoaștere la foarte joasă altitudine, statele baltice cer imperativ ca NATO să transmită Rusiei mesajul clar că un astfel de comportament este inacceptabil și faptul că teritoriul Alianței, în orice circumstanțe, este apărat. Generalul american Philip Breedlove solicita, la finalul mandatului său de comandant al forțelor NATO din Europa, transformarea patrulilor aeriene care execută serviciul de poliției aeriană în spațiul aerian al Mării Baltice, într-o forță puternică, destinată să apere această regiune în situație de război. Prin acordul de la Vișegrad, Polonia, Cehia, Slovacia și Ungaria au convenit, ca pe durata unui an de zile, trimestrial, prin rotație, fiecare să asigure câte un contingent de 150 de militari în statele baltice. Decizia urmărește demonstrarea solidarității în contracararea oricărui tip de amenințare la adresa teritoriului acestor țări foste sovietice, devenite, ulterior, parte a spațiului euroatlantic, state cu capacități militare reduse și care nu au cele mai plăcute amintiri din perioada unională. De asemenea, la solicitarea președintelui american, Barak Obama, de implicare militară în apărarea flancului estic al NATO și după o întâlnire cu premierul leton, cancelarul Germaniei, Angela Merkel a anunțat, la sfârșitul lunii aprilie 2016, că analizează posibilitatea de a trimite trupe ale Bundeswehrului în Polonia, România și țările baltice.

România, ca avanpost al NATO, merit să contribuie la ținerea deoparte a amenințărilor pe flancul estic aliat, acordă o atenție deosebită

consolidării apărării, securității și stabilității spațiului euroatlantic. Crearea noilor structuri militare NATO și găzduirea elementului scutului antirachetă european, pe teritoriul României, la care se adaugă inițiativa privind crearea unei grupări navale multinaționale în Marea Neagră se înscriu în amplul demers al Alianței de apărare împotriva pericolului din Est. Aceasta și pentru că actualele scenarii ale exercițiilor militare ruse prevăd lovituri aeriene convenționale, cu rachete și bombe, asupra țintelor terestre situate în state membre NATO, precum Turcia, România sau Bulgaria.

După ce și-a exprimat dorința de a da curs inițiativei României privind contribuția la flota comună a NATO în Marea Neagră, președintele ucrainean a venit, în luna aprilie 2016, cu o propunere către omologii săi, român și bulgar, privind înființarea unei brigăzi comune. Fără a exista detalii sau răspunsuri concrete, se presupune că solicitarea s-ar înscrie în intenția de a se crea o mare unitate multinațională, similară celei formate deja de Ucraina cu Polonia și Lituania, ca modalitate de a conferi o poziție comună și fermă României și Bulgariei, în criza ucraineană.

În demersurile pentru integrarea sa în mecanismul de apărare colectivă, Bulgaria, la rândul său, a demarat o serie de proiecte de infrastructură, în cadrul bazelor aeriene proprii, pentru aviația de realimentare a NATO. De asemenea, guvernul de la Sofia a aprobat, la sfârșitul lunii martie 2016, un buget de 1,24 miliarde de euro pentru înzestrarea forțelor aeriene și navale proprii, din care 419 milioane de euro vor fi plătiți pentru cumpărarea a două nave noi, care vor patrula în Marea Neagră³⁰.

Așadar, în actualul context „complicat” de securitate, pentru descurajarea factorilor de risc, se impune ca „eforturile aliate, de la Marea Neagră la Marea Baltică, să fie complementare, astfel încât să asigure unitatea de acțiune”³¹, printr-o prezență militară echilibrată, dar consolidată a NATO pe frontiera sa estică. Decizia NATO de reasigurare a acestui flanc, din nord până în sud, s-a concretizat rapid prin înființarea unităților de integrare a forțelor (NFIU), în fiecare stat de graniță, creșterea nivelului de reacție a corpului multinațional (MNC-NE), din Polonia și înființarea unui comandament multinațional de divizie (MND-SE HQ), în România, structuri care, odată operaționalizate, vor fi în măsură să planifice exerciții și să asigure participarea rotațională a capacităților militare aliate în regiune.

„Forță” și „dialog” în relația NATO - Rusia

Reuniți recent la Bratislava, în cadrul Forumului de Securitate Globală (GLOBSEC-2016), oficiali de top ai Alianței Nord-Atlantice și ai Pentagonului s-au pronunțat asupra faptului că, în acest moment, soluția asigurării securității eficiente a spațiului aliat nu constă în construirea bazelor militare permanente pe flancul său estic³², în apropierea granițelor ruse, ci mai degrabă în solidaritatea aliaților și în capacitatea acestora de a realiza „mișcări inteligente”³³, mergându-se până la o cooperare reciproc avantajoasă între NATO și Federația Rusă.

În încercarea sa de a preveni declanșarea unui nou tip de *război rece* și cu atât mai mult a unei confruntări militare de orice tip, NATO continuă demersurile privind dialogul cu Moscova. Ca expresie a echilibrului în procesul decizional aliat, dincolo de preocupările pentru realizarea unei defensive credibile, în cadrul angajamentului de apărare colectivă, Alianța nu a exclus întrevederi cu oficialii de la Moscova și posibilitatea convocării, după 22 de luni de la suspendarea sa, a Consiliului NATO-Rusia (NRC). Organism de schimb și de cooperare, creat la Roma, în mai 2002, consiliului i-a fost sistată activitatea, în mod unilateral, de Bruxelles, în anul 2014. Dacă la masa dialogului dintre ambasadorii celor 28 de state membre și reprezentantul permanent al Rusiei la NATO, abordările privind evitarea incidentelor militare au generat puncte de vedere relativ apropiate, pozițiile au rămas net diferite în ceea ce privește dosarul geopolitic ucrainean. Însă, nu este exclusă o nouă reuniune a consiliului înainte de desfășurarea lucrărilor Summitului de la Varșovia.

Deși NATO, ca structură politico-militară cu caracter defensiv, nu caută confruntarea cu Rusia și consideră că un nou război rece sau o altă cursă a înarmărilor nu este în interesul nimănui, „abordarea care combină forța cu dialogul” reprezintă, în viziunea oficialilor Alianței³⁴, cea mai bună modalitate de răspuns la actualele acțiuni ale Moscovei. Concepția NATO, în acest sens, este cât se poate de clară: o lipsă de atitudine, o ignorare nu poate decât să încurajeze derularea altor pași în atitudinea Federației Ruse. Termenul „forță”, în accepțiunea aliată, se traduce prin întărirea capacității și a puterii de descurajare, astfel ca un potențial adversar al NATO să nu conceapă o agresiune împotriva oricărui stat membru, pe

câtă vreme „dialogul” are menirea de a comunica determinarea și a restabili transparența acțiunilor, în scopul reducerii sau eliminării riscului apariției oricărui conflict militar.

Prezența defensivă a NATO în Regiunea Mării Negre, în acord cu prevederile Convenției de la Montreux, printr-o cooperare robustă a statelor din regiune, nu va închide canalele de comunicare ale Alianței cu Moscova³⁵, deși vine ca o reacție la atitudinea liderilor de la Kremlin de nerespectare în mod deliberat a legilor internaționale sau a principiilor actului de la Helsinki.

Chiar dacă unele state balcanice sau Georgia ar putea fi dezamăgite de acest fapt, în viitorul apropiat nu sunt luate în calcul variante semnificative de extindere a NATO, tocmai pentru a nu cauza temeri privind destabilizarea Rusiei. O posibilă aderare a Muntenegrului la Alianță, o țară suficient de mică (2.000 de locuitori) și de îndepărtată de frontiera vestică rusă, cu greu poate fi considerată o provocare la adresa Rusiei, iar experți din cadrul NATO afirmă că, uneori, atât Kremlinul, cât și Alianța exagerează deopotrivă semnificația acestui demers.

Aflându-se într-un important punct de inflexiune, NATO nu dorește o escaladare a problemelor interne ale Federației Ruse și nu-și poate permite o extindere suplimentară majoră, cel puțin din perspectiva următorilor ani, pe fondul turbulențelor similare celor din perioada încheierii Războiului Rece³⁶. De altfel, în cadrul Alianței, necesitatea extinderii acesteia nu este exprimată în mod unanim. Cu toate că state, precum Ungaria, consideră că extinderea este crucială, iar un eventual eșec în ceea ce privește aderarea Macedoniei sau a Georgiei, de exemplu, ar afecta stabilitatea acestora și securitatea Europei³⁷, la nivelul aliat, cu excepția cazului Muntenegru, nu se vorbește, în prezent, despre noi potențiali membri, ci mai degrabă despre state cu statutul de „partener asociat” al NATO.

Concluzii

În ultimii ani, evoluția evenimentelor din sfera securității, în plan regional, s-a îndreptat către o direcție care confirmă necesitatea întăririi rapide a capacității NATO de apărare și de descurajare a unor potențiale amenințări, în special pe flancul său estic.

Deși starea de tensiune între NATO și Rusia persistă, lideri ai SUA, Franței sau Germaniei încearcă să mențină un dialog cu Moscova,

conștienți de faptul că, în prezent, nu se poate vorbi despre o arhitectură de securitate europeană, eliminând din ecuație Federația Rusă. De altfel, unele mișcări militare actuale pe care rușii le efectuează inclusiv în spațiul aerian NATO sau în apele Mării Negre dovedesc interesul Rusiei în a se asigura că poziția sa este bine înțeleasă de către aliați, înaintea definitivării documentelor de bază ale Summitului din Polonia.

Cât privește România, aceasta nu are motive serioase să se teamă de amenințările venite dinspre Rusia. Articolul 5 al Tratatului Atlanticului de Nord oferă garanția securității și vine în sprijinul oricărui stat membru al Alianței, iar demersurile NATO în acest sens sunt suficient de vizibile. Pentru liderii de la București, chiar dacă dialogul la nivel înalt pare imposibil, actuala relație cu Moscova, și din perspectiva recentului Consiliu NATO-Rusia, trebuie adusă către normalitate. Aceasta poate să însemne chiar și abordarea pe care o au alte state în relația cu Rusia, prin separarea clară între condamnarea agresiunii militare pe care această țară o practică, respectiv păstrarea unor canale de dialog (până la nivel de ministere) cu un stat care rămâne o superputere economică, militară și mai ales nucleară.

Summitul de la Varșovia ar putea readuce în atenție *apărarea colectivă*, ca primordială misiune a NATO, prin trecerea la *disuasivitate și apărare robustă* a frontierei răsăritene a spațiului aliat, concomitent cu descurajarea de tip „360 de grade”, pe întregul spectru al amenințărilor din actualul mediu de securitate. Această postură se poate fundamenta pe o prezență aliată foarte clar stabilită, cu posibilități reale de întărire rapidă a forțelor și a mijloacelor de luptă, în caz de nevoie.

Dincolo de faptul că Polonia pare a fi cea mai „vocală” țară, care solicită atitudine fermă și concretă a NATO în relația actuală cu Federația Rusă, summitul programat pentru această vară, readuce Varșovia în mentalul global, după mai bine de un sfert de veac. De această dată, însă, ca moment de cotitură în decizia aliată privind abordarea amenințărilor din est ale actualei frontiere a NATO.

NOTE:

1 Glacis = (fr.) zonă protectoare formată din țări independente, dar supuse influenței militare a țării protejate, în Laurențiu Constantiniu, *Uniunea Sovietică între obsesia securității și insecurității*, Editura Corint, București, 2010, p. 9.

2 Ioana-Elena Secu, *Stalin și tentația imperialismului*, Editura Humanitas, București, 2014, p. 272.

3 Laurențiu Constantiniu, *Uniunea Sovietică între obsesia securității și insecurității*, Editura Corint, București, 2010, p. 23.

4 Alexandr Zinoviev, *Homo sovieticus*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991.

5 Laurențiu Constantiniu, *op.cit.*, p. 183.

6 Din declarația secretarului general al NATO, Jens Stoltenberg, la întâlnirea cu experții din cadrul Consiliului Atlantic la Washington, relatată de *RIA Novosti*, la 7 aprilie 2016.

7 Din declarația deputatului german de extremă-stângă, Alexander Neu, într-un interviu acordat agenției ruse *Sputnik*, la 1 aprilie 2016.

8 Site-ul publicației ucrainene *Evropeiska Pravda*, accesat la 5 aprilie 2016.

9 Laurențiu Constantiniu, *op.cit.*, p. 9.

10 Vojtech Mastny, *The Cold War and Soviet Insecurity: The Stalin Years*, New York, A. Knopf, 1996, p. 1.c.

11 <http://books.sipri.org/files/FSSPRIFS1604.pdf>, accesat la 17 aprilie 2016.

12 Din declarația purtătorului de cuvânt al președinției ruse, Dimitri Peskov, în ajunul reuniunii Consiliului NATO-Rusia, citat de agenția *TASS*, la 19 aprilie 2016.

13 Din declarația adjunctului ministrului rus al apărării, Anatoli Antonov, citat de agenția *TASS*, la 20 aprilie 2016.

14 Conform agenției *TASS*, la 1 aprilie 2016.

15 Din declarația ambasadorului Rusiei la NATO, Aleksandr Gruško, citat de *AFP*, la 15 aprilie 2016.

16 Din declarația purtătoarei de cuvânt a MAE rus, Maria Zaharova, citată de agenția *TASS*, la 27 aprilie 2016.

17 Postul *Radio Free Europe-Radio Liberty online*, la 1 aprilie 2016.

18 Recent, SUA au refuzat solicitarea Ucrainei privind formarea lunetiștilor pentru forțele sale armate, motivându-se că această abilitate militară are un caracter ofensiv (conform *Agerpress*, la 12 aprilie 2016).

19 Interviul cu Ion Tăbârță, expert al Centrului analitic Politicon din Chișinău, la *Radio Europa Liberă*, la 5 aprilie 2016.

20 Din declarația ambasadorului rus Serghei Gubarev, citat de *Sputnik News*, la 7 aprilie 2016.

21 *Pagina de Rusia*, la 8 aprilie 2016.

22 *Trends in world military expenditure*, 2015, pe www.sipri.org, accesat la 11 aprilie 2016.

23 *Stars and Stripes*, May 4, 2016, p. 4.

24 Din declarația ambasadorului rus la UE, Vladimir Cijov, citat de agenția de presă *Sputnik*, la 11 aprilie 2016.

25 <http://gallup.com/poll/18four-greatest-enemy-list.aspx>, accesat la 10 aprilie 2016.

26 Din declarația ambasadorului SUA în România, citat de *Mediafax*, la 22 aprilie 2016.

27 <http://buchanan.org/blog/trump-right-nato-125052>, accesat la 17 aprilie 2016.

28 Din declarația ministrului polonez al apărării, Tomasz Szatkowski, citat de agenția *Reuters*, la 14 aprilie 2016.

29 *Ibidem*.

30 Conform agenției *Novinite*, la 1 aprilie 2016.

31 Din declarația secretarului de stat în MAE, Daniel Ioniță, în cadrul trilateralei România-Polonia-Turcia, desfășurată la Ankara, la 12 aprilie 2016, pe www.mae.ro.

32 Conform *Tass – Russian News Agency*, la 17 aprilie 2016.

33 Din declarația ministrului german al apărării, Ursula von der Leyen, în *UE Observer*, la 17 aprilie 2016.

34 Din declarația secretarului general adjunct al NATO, Alexander Vershbow, prezent la București, la 26 aprilie 2016, citat de *Agerpress*.

35 *Ibidem*.

36 Din declarația ambasadorului SUA la NATO, Douglas Lute, la Aspen Security Forum de la Londra, citat de *Reuters*, la 22 aprilie 2016.

37 Din declarația ministrului de externe al Ungariei, Peter Szijarto, la Reuniunea de la Riga a șefilor diplomaților statelor din Grupul de la Vișegrad, citat de *Agerpress*, la 22 aprilie 2016.

BIBLIOGRAFIE

Constantiniu Laurențiu, *Uniunea Sovietică între obsesia securității și insecurității*, Editura Corint, București, 2010.

Gray S. Colin, *Războiul, pacea și relațiile internaționale – o introducere în istoria strategică*, Editura Polirom, București, 2010.

Tudor Radu, *Analize și comentarii politice, militare și de securitate*, Editura Nemira, București, 2013.

Venner Dominique, *Istorie și tradiție la europeni*, Editura Lider, București, 2006.

Eurostat Statistics Explained, <http://ec.europa.eu>
IHS Jane's Defence Weekly, colecția din anii 2014-2016.

Stars and Stripes, colecția 2016.

www.act.nato.int

www.sipri.org